חיי שרה Chayei Sara

Genesis 23:1-25:18

- וַיִּהִיוֹ חַיָי שַׁלָה מֵאָה שַנָה וִעְשַׁרֵים שַנָה וִשָּׂבַע שַׂנָים שִׁנֵי חַיֵּי
- Sarah's lifetime—the span of Sarah's life—came to one hundred and twenty-seven years.
- וַתְּמַת שַׂרָה בִּקריָת אַרבַע הוא חברון בִּאָרֵץ כִּנָען וַיָבֹא אַבַרָהְם לספד לשרה ולבכתה:
- Sarah died in Kiriath-arba—now Hebron—in the land of Canaan; and Abraham proceeded to mourn for Sarah and to bewail her.
- וַיָּקם אַבִרָהָם מַעַל פַּנֶי מַתְוֹ וַיִּדַבֶּר אֵל־בַּנֵי־חֵת לֵאמר:
- Then Abraham rose from beside his dead, and spoke to the Hittites, saying,
- גַר־וִתושַב אָנכִי עִמָכָם תִנוּ לִי אַחַזַת־לָבֵר עמַכַם ואַקבּרָה מֵתִי מלפני:
- "I am a resident alien among you; sell me a burial site among you, that I may remove my dead for burial."
- וַיַעַנוּ בנִי־חֵת אַת־אַברַהַם לַאמר לוו:
- And the Hittites replied to Abraham, saying to him,
- שמענו ו אַדני נשויא אַלהים אַתָה בתוכנו במבחר קברינו קבר אַת־מַתַךָ אַישׁ מִמַנוּ אַת־קברוּ לֹא־יִכְלָה מִמְךָ מִקבר מַתַךָ:
- "Hear us, my lord: you are the elect of God among us. Bury your dead in the choicest of our burial places; none of us will withhold his burial place from you for burying your dead."
- וַיָּקם אַברָהָם וַיִּשֹׁתְחוּ לִעְם־הָאַרֵץ לִבנֵי־חֵת:
- Thereupon Abraham bowed low to the landowning citizens,* the Hittites,
- וַיִדַבֶּר אָתָם לֵאמֻר אָם־יָשׁ אֶת־נַפִּשִּׂלֵם לִקבָר אֵת־מֵתִי מִלִּפְנַי שִׁמְעוֹּנִי ופגעו־לי בעפרון בן־צחר:
- and he said to them, "If it is your wish that I remove my dead for burial, you must agree to intercede for me with Ephron son of Zohar.
- ויִתן־לִי אַת־מִעָרָת הַמַּכְפַּלָה אֲשֵׁר־לו אֲשֵׁר בִּקצָה שַׁדָהוּ בַּכַּסֵף מַלֵּא יתננה לי בתוככם לאחזת־קבר:
- Let him sell me the cave of Machpelah that he owns, which is at the edge of his land. Let him sell it to me, at the full price, for a burial site in your midst."
- ועפרון ישב בתוך בנייתת וַיַּען עפרון החתי את־אברהם באזני בני־חֵת לכַל בַאֵי שַער־עירו לֵאמִר:
- Ephron was present among the Hittites; so Ephron the Hittite answered Abraham in the hearing of the Hittites, the assembly in his town's gate,* saying,
- 11 לא־אַדני שמעני השבה נתתי לד והמערה אַשר־בּו לד נתתיה לעיני בני־עמי נתתיה לך קבר מתך:
 - "No, my lord, hear me: I give you the field and I give you the cave that is in it; I give it to you in the presence of my people. Bury your dead."
 - 12 וַיִּשַׁתַּחוֹ אַבַרָהָם לִפְנֵי עָם הָאַרֵץ:
 - Then Abraham bowed low before the landowning citizens,
- וַיִדַבֵּר אֵל־עַפַרוֹן בִאָזנַי עַם־הָאָרֵץ לֵאמר אַך אִם־אַתָּה לוּ שַמַעַנִי נַתַּתִי כַסַף הַשַּׁדֵה קח מַמַנִי וַאַקבַרָה אַת־מֵתִי שַׁמַה:
- and spoke to Ephron in the hearing of the landowning citizens, saying, "If only you would hear me out! Let me pay the price of the land; accept it from me, that I may bury my dead there."

 - ניַען עַפרָון אַת־אַברָהָם לַאמר לְּוֹ: 14 And Ephron replied to Abraham, saying to him,

- 15 אַדנִי שִׁמַעַנִי אַבֶּץ אַרבַע מַאָת שַקל־כַּסַף בֵּינִי וּבִינַך מַה־הָוא ואת־מתך קבר:
 - "My lord, do hear me! A piece of land worth four hundred shekels of silver—what is that between you and me? Go and bury your dead."
- 16 וַיִשֹׁמָע אַבַרָהָם אֱל־עַפַּרון וַיִשַקל אַבַרָהָם לעַפַּרון אַת־הַבַּּסֵף אֲשֵׂר הַבֵּר בַּאַזְנֵי בַנֵי־חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שַׂקָל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹחֵר:
 - Abraham accepted Ephron's terms. Abraham paid out to Ephron the money that he had named in the hearing of the Hittites—four hundred shekels of silver at the going merchants' rate.
 - 17 וַיָּקָם ו שִּׁדָה עֲפָרוֹן אֲשֵׂר בַּמַכְפַלָּה אֲשֵׂר לִפְנֵי מַמַרָא הַשַּׁדֵה וָהָמַעָרָה אֲשֵרִבוּ וָכַל־הַעָץ אֲשֵר בַּשַׁדֶה אֲשֵר בִכַל־גַּבַלוּ סְבִיב:
- So Ephron's land in Machpelah, near Mamre—the field with its cave and all the trees anywhere within the confines of that field—passed

 - לאברהם למקנה לעיני בני־חת בכל באי שער־עירו: 18 to Abraham as his possession, in the presence of the Hittites, of the assembly in his town's gate.
- 19 ואַחַבִי־כֵּן קבַר אַבִּרָהָם אַת־שַׂרָה אִשׁתוֹ אֵל־מִעְרַת שַׁדָה הַמַּכְפַּלָה על־פני מַמרֵא הוא חברון באָרֵץ כנען:
- And then Abraham buried his wife Sarah in the cave of the field of Machpelah, facing Mamre—now Hebron—in the land of Canaan.
- וּלָקם הַשַּׁבֶה וִהַמִּעָרָה אֲשֵרִבוּ לִאַבְרָהָם לַאַחַזַּת־קבֵר מֵאֵת בִּנֵי־חֵת:
- Thus the field with its cave passed from the Hittites to Abraham, as a burial site.

24

- ואַברָהָם זָלן בָא בַּיָמַים וִיהוָה בַּרָך אַת־אַברָהָם בַּכְל:
- Abraham was now old, advanced in years, and הוהי had blessed Abraham in all things.
- וַיָאמֵר אַבַרָהָם אֵל־עַבִדּוֹ זִקן בֵיתוֹ הַמֹשֵל בַכָל־אֲשֵׂר־לָוֹ שִים־נָא יַדְרָ תַחַת יִבְכִי:
- And Abraham said to the senior servant of his 2 household, who had charge of all that he owned, "Put your hand under my thigh
- ואַשביער ביהוה אַלהי השַמִים ואלהי האַרץ אַשר לא־תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו:
- and I will make you swear by הוהי, the God of heaven and the God of the earth, that you will not take a wife for my son from the daughters of the Canaanites among whom I dwell,
- ַכִּי אֵל־אַרִצֵי וִאֵל־מוֹלַדִתִּי תַלַּךְ וִלָּקְחַתְּ אְשַׂה לִבְנֵי לִיצִחַק:
- but will go to the land of my birth and get a wife for my son Isaac."
- וַנְאמֵר אֵלָיוֹ הָעָבֶד אוּלַיִּ לֹא־תֹאבֶה הָאְשָׂה לָלֶכֵת אַחַרַי אֵל־הָאָרֵץ הַזָּאת הַהַשַב אַשִיב אַת־בִּנָךָ אֵל־הַאָרֵץ אַשַר־יַצַאת משַם:
- And the servant said to him, "What if the woman does not consent to follow me to this land, shall I then take your son back to the land from which you came?"
- וַיָאמֵר אֵלָיו אַבַרָהַם הִשַּׁמֵר לִךָּ פַּן־תַּשֵיב אַת־בַּנִי שַׂמָה:
- 6 Abraham answered him, "On no account must you take my son back there!
- יָהוָה וּ אֵלהֵי הַשָּׂמַיִם אֲשֵּׂר לִקחַנִי מִבֶּית אָבִיּ וּמֵאֶרֵץ מִולַדִּתִיּ וָאַשֵּׂר הַבֶּר־לִּי וָאֲשַׂר נִשַבַּע־לִּי לֵאמֹר לְוַרְעֵךְ אָתַן אַת־הַאַרֵץ הַזָּאת הוא ישלח מלאָכוֹ לפַנִיך ולָקחת אַשַה לבני משַם:
- הוהי, the God of heaven—who took me from my father's house and from my native land, who promised me on oath, saying, 'I will assign this land to your offspring'—will send a messenger before you, and you will get a wife for my son from there.

- וֹאָם־לֹא תֹאבָה הָאִשָּה לָלֶכֶת אַחֵבִּיך וִנִקּית מְשַּׂבַעְתִי זְאת רָק אֵת־בִּנִי לא תשב שמה:
- And if the woman does not consent to follow you, you shall then be clear of this oath to me; but do not take my son back there."
- ַוּיָשֶׂם הָעֶּׁבֶּדֹ אֶת־יָדוֹ תְּחַת יֶרֶךְ אַבְרָהָם אֲדֹנְיו וַיִּשַּׂבְע לוֹ על־הַדָּבַר הַזֵּה:
- So the servant put his hand under the thigh of his master Abraham and swore to him as bidden.*
- 10 וַיִּקָח הָּעֶשֶׁבֶּד עֲשַׂרָה גְמַלִּים מִגְּמַלָּי אֲדֹנָיוֹ וַלֵּלֶךְ וְכָל־טִוּב אֲדֹנָיו ביַדו וַיַּקם וַיַלַך אַל־אַרַם נַהַרַיִם אַל־עִיר נַחור:
 - Then the servant took ten of his master's camels and set out, taking with him all the bounty of his master; and he made his way to Aram-naharaim, to the city of Nahor.
- וַיַבַרֶךָ הַגַּמַלֶּים מִחְוּץ לָעִיר אֵל־בִּאֶר הַמַיִם לִעָת עַרֵב לִעָת צָאת :השאבת
- He made the camels kneel down by the well outside the city, at evening time, the time when women come out to draw water.
- עם אַדֹנֵי אַבַרָהָם:
- הוהי And he said, "O וַיֹאמַּר וּ יְהוֹּה אֱלֹהֵיּ אֲדֹנְי אַבְרָהָּם הַקְרֵה־יָגָא לְפָנָי הַיֻוֹם וַעֲשֵׂה־חֶּׂסֶד 12 And he said, "O הוהי, God of my master Abraham's [house], grant me good fortune this day, and deal graciously with my master Abraham:
- :הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: Here I stand by the spring as the daughters of the townspeople* come out to draw water;
 - 14 והָיָה הַנַּעֵרָ אַשֵּׂר אמַר אַלֵּיהָ הַטִי־נָא כַדֵּךְ וִאֲשׁתֵּה וִאָמַרָה שֹתֵה וְגַם־גְּמַלֶּיךָ אַשֹּקָה אֹתָה הֹכַּחְתָּ לְעַבְדְּךָ לִיצְחָלָק וּבָה אֵדַע כי־עשית חסד עם־אדני:
- let the maiden to whom I say, 'Please, lower your jar that I may drink,' and who replies, 'Drink, and I will also water your camels'—let her be the one whom You have decreed for Your servant Isaac. Thereby shall I know that You have dealt graciously with my master."
- וַיִהִי־הוֹא טַבֶּם כַלָּה לִדַבֵּר וִהנָּה רִבִקָה יצֵאת אַשַר יַלִּדָה לִבְתוּאֵל בַּן־מִלְכַּה אָשַת נַחוֹר אָחַי אָבַרָהַם וַכַּדָּה עַל־שַׁכְמַה:
- He had scarcely finished speaking, when Rebekah, who was born to Bethuel, the son of Milcah the wife of Abraham's brother Nahor, came out with her jar on her shoulder.
- וִהְנַעֵרָ טֹבָת מַרִאֲה מִאֹד בִתוּלָה וִאִישׁ לָא יִדְעָה וַתְּרֵד הָעַׂינָה וַתמַלֵּא כַדַה וַתַעַל:
- 16 The maiden was very beautiful—[and] a virgin, no man having known her.* She went down to the spring, filled her jar, and came up.
- 17 וַיָּרָץ הָעֲבֵד לִקרָאתָה וַיֹּאמֵר הַגִּמִיאֵינִי נָא מִעַט־מַיִם מִכַּדֵּךְ:
- The servant ran toward her and said, "Please, let me sip a little water from your jar."
 - 18 נתאמר שתה אדני נתמחר נתנד כַּדָה עַל־יִדָה נתשקהו:
 - "Drink, my lord," she said, and she quickly lowered her jar upon her hand and let him drink.
- 19 נתכל להשקתו נתאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתת:
- When she had let him drink his fill, she said, "I will also draw for your camels, until they finish drinking."
- 20 נַתְמַהַר נַתְּעֶר כַּדָּה אֶל־הַשֹּקת נַתְּרָץ עֶוֹד אֶל־הַבְּאֵר לִשִׂאַב נַתִּשׂאַב לכל־גמליו:
- Quickly emptying her jar into the trough, she ran back to the well to draw, and she drew for all his camels.
 - 21 והָאִישׁ משתאָה לָה מַחַלִּישׁ לְרַעַת הַהַצְלִיחַ יְהוַה דַּרְכוּ אִם־לָא:
- The man,* meanwhile, stood gazing at her, silently wondering whether הוהי had made his errand successful or not.

- נַזָם זַהְב בַּקע (נַזָם זַהְב בַקע עַיָּק הָאָשֶׂר כִּלְּיּ הַגָּמַלִּים לְשַׁתּוֹת וַיִּקְח הָאִישׁ נַזָם זַהְב בַּקע When the camels had finished drinking, the man משקלו ושני צמידים על־ידיה עשרה זהב משקלם:
 - took a gold nose-ring weighing a half-shekel,* and two gold bands for her arms, ten shekels in weight.
- 23 וַיֹּאמֵר בַת־מֵי אַת הַנִּידִי נָא לִי הַיָשׁ בִית־אַבִיך מַקוֹם לְנוּ לְלִין:
 - "Pray tell me," he said, "whose daughter are you? Is there room in your father's house for us to spend the night?"

 - ילָדָה לְּנַחְוֹר: 24 She replied, "I am the daughter of Bethuel the son of Milcah, whom she bore to Nahor."
 - 25 וַתְאמֵר אֵלָיו גַּם־תָבֵן גַם־מספוא רָב עמַנוּ גַם־מַקוֹם לָלְוּן:
- And she went on, "There is plenty of straw* and feed at home, and also room to spend the night."

 - בוהי נישתחו ליהוה: 26 The man bowed low in homage to הוהי
 - ַ 17 ניאמר בַּרָוּךְ יְהֹנָהֹ אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָׂם אֲשֵּׁר לְא־עָזָב חַסְהָּוֹ ואַמתו מעם אַדני אַנכי בַּהֶּבֶךְ נַחַנִי יְהוֹה בִּית אַחִי אַדני:
 - and said, "Blessed be הוהי, the God of my master Abraham's [house], who has not withheld steadfast faithfulness from my master. For I have been guided on my errand by הוהי, to the house of my master's kin."

 - 28 The maiden ran and told all this to her mother's household.
 - 29 ולַרְבַקה אַח ושמו לָבַן וַיָּרַץ לָבַן אֵל־הָאֵישׁ הַחוּצָה אֵל־הַעִין:
 - Now Rebekah had a brother whose name was Laban. Laban ran out to the man at the spring—
- וַיָהָי ו כַרָאָת אָת־הַנָּזָם ואָת־הַצַּמִדִים עַל־יִדֵי אָחתו וכְשַׁמִעוֹ אָת־דָבַרָּי רָבַקָה אָחתוֹ לָאמֹר כָה־דָבַר אָלַי הָאִישׁ וַיָבֹא אֵל־הַאִּישׁ והנה עמד על־הגמלים על־העין:
- when he saw the nose-ring and the bands on his sister's arms, and when he heard his sister Rebekah say, "Thus the man spoke to me." He went up to the man, who was still standing beside the camels at the spring.
- 31 ניאמר בוא בְרוּךְ יְהוָה לָמָה תַעָמד בַחוֹץ וְאָנכִי פּנְיתִי הַבַּית ומקום לגמלים:
 - "Come in, O blessed of הוהי," he said, "why do you remain outside, when I have made ready the house and a place for the camels?"
 - וַיָבָא הַאִישׁ הַבַּיִתָה וַיִּפַתַח הַנְּמַלִּים וַיִּתְּן תַבַן ומספוא לגמלים וּמַיַם לַרַחִץ רַגַלָיו וַרַגַלַי הָאֲנָשִים אֲשֶׁר אִתְוֹ:
 - So the man entered the house, and the camels were unloaded. The camels were given straw and feed, and water was brought to bathe his feet and the feet of the entourage* under him.
- וויישם(]נַיוּשָם[לִפַנִיוֹ לֵאֱכֹל נַיֹּאמֵר לְא אֹכַל עָד אִם־הַבַּרְתִי הַבַּרְיִ הַבְּרָיִ וַיִאמר דַבַר:
 - But when food was set before him, he said, "I will not eat until I have told my tale." He said, "Speak, then."

 - ילאמר עבד אברהם אנכי: 34 "I am Abraham's servant," he began.
 - 35 ניהנה בַרָך אַת־אַדנִי מאד וַיִּגדַל וַיִּתוְ־לוֹ צָאן ובַקר וכַסף ווָהַב וַעַבַדם ושפַחת וגמלים וַחֵמרים:
- "הוהי has greatly blessed my master, who has become rich—giving him sheep and cattle, silver and gold, male and female slaves, camels and asses.
 - :את־כל־אשר־לו
 - וַתְּלֵב שִׂרָהֿ אֲשֵׁת אֲדֹנֵי בַן לָאדֹלִי אַחֵרֵי זִקנָתָה וַיִּתְן־לְוֹ 36 And Sarah, my master's wife, bore my master a son in her old age, and he has assigned to him everything he owns.

- אַלְבְיָּי מִבְּנִוֹתְ הְכְנַעֲלֵּי אֲשְׂר (לֹא־תַקְח אִשָּׂה לִבְלֵּי מִבְּנוֹת הְכְנַעֲלֵי אֲשֶׂר 37 Now my master made me swear, saying, 'You shall not get a wife for my son from the daughters of the Canaanites in whose land I dwell;
 - אָשָה לִבְנְי: אָל־מִשְׂפַּחְתְּי וְלָקּחְתְּ אִשֶּה לִבְנְי: אם־לְא אֶל־בֵית־אָבֶי תַּלֶּךְ וְאֶל־מִשְׂפַּחְתְי וְלָקּחְתְּ אִשָּה לִבְנְי: אוndred, and get a wife for my son.'
 - :יָאשָׂה אַחֲרִי אָלִי לֹא־תֵלְךְ הָאִשָּׂה אַחֲרִי 39 And I said to my master, 'What if the woman does not follow me?'
 - ליָאמֶר אֵלֶי יְהוֹה אֲשֶׂר־הִתְּהַלְּכְתִּי לְּפָּנִיו יִשְׁלַּח מַלְּאָכִוֹ אִתְּךְ He replied to me, הוהיי, whose ways I have הוהיי, whose ways I have followed, will send a messenger with you and make your errand successful; and you will get a wife for my son from my kindred, from my father's

house.

- אַז תְנָהָ מָאְלָתִי כְּי תְבָוֹא אֶל־מִשְׂפַחְתְי וְאִם־לְּא יִתְנוּ לִךְ וְהְיֶיתְ

 Thus only shall you be freed from my adjuration:

 נְקִי מֵאְלָתִי כִּי תָבְוֹא אֶל־מִשְׂפַחְתְי וְאִם־לְּא יִתְנוּ לִךְ וְהְיֶיתְ

 if, when you come to my kindred, they refuse you—only then shall you be freed from my adjuration.'
- יאָבְא הַיִּוֹם אֶל־הָעִין וָאֹלֵר יְהֹוָהֹ אֱלֹהֵיּ אֲדֹנֵי אַבְרָהָּם אִם־יֶשְׂךְ־נָּאֹ (I came today to the spring, and I said: 'O הוהי, קצְלִיחַ הַּרְבִּי אֲשָׂר אָנֹכִי הֹלֶךְ עָלְיה: God of my master Abraham's [house], if You would indeed grant success to the errand on which I am engaged!
- אַכּרְתְּיִ הַמְיִם וְהָיָה הְעָלְמָהֹ הַיֹּצְאת לִשְׂאֹב וְאָמַרְתְיּ 43 As I stand by the spring of water, let the young woman who comes out to draw and to whom I say, "Please, let me drink a little water from your jar,"
 - and who answers, "You may drink, and I will also אָמְרָה אַלַיּ גַּם־אַתָּה שַׁתְבּה וְגָם לִגְמַלֶּיךָ אֶשֹאֶב הַוּא הָאשָה and who answers, "You may drink, and I will also draw for your camels"—let her be the wife whom has decreed for my master's son.'
- I had scarcely finished praying in my heart, when נְתְּלֶד הְעָלִיהְ הְשִׁקְינִי נְא:
 נְתְּלֶד הְשִׂאֲב וְאֹמְר אֵלֶיהָ הְשִׁקְינִי נָא:
 נְתְּלֶד הְשִׂאְב וְאֹמְר אֵלֶיהָ הְשִׂקְינִי נָא:
 נוֹתְלֶד הְשִׂאֲב וְאֹמְר אֵלֶיה הְשִׁקְינִי נָא:
 Rebekah came out with her jar on her shoulder, and went down to the spring and drew. And I said to her, 'Please give me a drink.'
 - אַשְּקְה וְנְם־גְּמֵלֶּיךְ אַשְּקְה (וְתְּאֹמֶר שְׁתֵּה וְנְם־גְּמֵלֶּיךְ אַשְּקְה (וֹתְוֹלֶד בַּדָּה מְעֶלֶיה וְנִם־גְּמֵלֶיךְ אַשְּקְה (She quickly lowered her jar and said, 'Drink, and I will also water your camels.' So I drank, and she also watered the camels.
 - I inquired of her, 'Whose daughter are you?' And יְלְדָה־לָּוֹ מַלְכֵה וָאָשַׂם הַנָּגָוֶם עַל־אַפָּה וְהַצְּמִידִים עַל־יָדֶיהָ: 47 I inquired of her, 'Whose daughter are you?' And she said, 'The daughter of Bethuel, son of Nahor, whom Milcah bore to him.' And I put the ring on her nose and the bands on her arms.
- אַלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלְהֵיּ אֲלֶרְיִ אֲבְרָּוֹּם אֲשֶׂר (אֶשְׂתְחֲוֶה לַיִּהוֹגְה וִאֲבְרֵּיְ אֶבְרָיִ אַבְרָוֹּם אֲשֶׂר the I bowed low in homage to הְּהִיּ, the God of my master Abraham's [house], who led me on the right way to get the daughter of my master's brother for his son.
 - אם־לָּא אָמ־הָאֶדְיָי הַגְּיִדוּ לְי וְאִם־לֹּא And now, if you mean to treat my master with true kindness, tell me; and if not, tell me also, that I may turn right or left."

- דבר לָא נוּכֶל הַבֶּר (אַ נוּכֶל הַבֶּר לָא נוּכֶל הַבֶּר לָא נוּכֶל הַבֶּר (אַ נוּכֶל הַבֶּר לָא נוּכֶל הַבֶּר (אַ נוּכֶל הַבֶּר לָא נוּכֶל הַבֶּר (אַ נוּכֶל הַבֶּר לַא נוּכֶל הַבֶּר (אַ בּרַר לַא נוּכֶל הַבֶּר הַבֶּר לַא נוּכֶל הַבֶּר (אַ בּרָר הַאַ בּרָר הַאַ בּרָר הַאַ נוּכֶל הַבֶּר הַבְּר הַאַ בּרָר הַאַ בּרְר הַאַ בּרְר הַאַ בּרְר הַאַ נוּכֶל הַבֶּר הַבְּר הַבְר הַבְּר הַבְּר הַבְּר הַבְּר הַבְּר הְיִבְּר הְּבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִּבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִּבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיבְּר הְיִבְּרְיה הַבְּר הְיִבְּרְיה הַבְּרְיה הַבְּר הְיִבְּר הְיבְּר הְיִבְּר הְיִבְּר הְיבְּר הְיִבְּרְיה הְבְּרְיה הַבְּרְיה הַבְּרְיה הַבְּרְיה הַבְּרְיה הַבְּר הְיבְּר הְיבּר הְיבּר הְבְיה הַבְּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְבְּר הְיבּר הְיבּר הְיבּרְיה הְבְּבְּר הְיבּר הְיבְּרְיה הַבְּרְיה הַבְּר הְבְּרְיה הַבְּר הְיבְּרְיה הַבְּר הְבְּר הְיבּר הְיבְּרְיה הְיבּרְר הְיבּרְר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבְּר הְיבּר הּבְּרְיה הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְבְּר הְיבּר הְיבּר הְיבּרְיה הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּרְר הְיבּר הְיבּר הּבּרְיה הְבּרְר הְבְּר הְבּרְר הְיבּר הְיבּר הְבּרְרְיה הְבּרְר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הְיבּר הּבּרְר הְיבּר הְבְּרְיה הְבְּרְיה הְבּרְרְיה הְיבּרְרְיה הְּבּרְרְיה הְּבְּרְּרְיה הְבְּבְּרְיה הְבּ :אַלֵיךָ רַע אוֹ־טוֹב
 - decreed by הוהי; we cannot speak to you bad or good.
- 51 הנֶה־רִבְקָה לְפָנֶיךָ קח וָלֶךְ וּתְהָי אָשָה לִבֵן־אֵדנֵידָ כַאַשֵּר דִּבֵּר
 - Here is Rebekah before you; take her and go, and let her be a wife to your master's son, as הוהי has spoken."
- יהוה: אַרְצָה לִיהוָהוּ Yhen Abraham's servant heard their words, he bowed נִיהֹי כָאַשֶּׁר שַׁמַע עָבֶד אָבַרָהַם אָת־דּבַרִיהַם וַיַשַּׁתְחוּ אָרַצָּה לִיהוָה: low to the ground before הוהי.
 - וַיוצַא הָעָבֵד כִּלִי־כַּסֵף וּכִלַי זָהָב וּבִגְדִים וַיִּתֵן לִרבִקה וּמִגְדָּנֹת נתן לאחיה וּלאמה:
 - The servant brought out objects of silver and gold, and garments, and gave them to Rebekah; and he gave presents to her brother and her mother.
 - 54 ניאכלו נישתו הוא והאַנשים אַשריעמו ניַלִינו ניָקומו בַבּקר וַיִאמֵר שַלְּחֲנִי לַאדנִי:
- Then he and the entourage under him ate and drank, and they spent the night. When they arose next morning, he said, "Give me leave to go to my master."
 - ַנִיאמר אַחִיהָ וִאָמָה תַשָּב הַנַעַר אַתַנו יַמִים אַו עשור אַחַר תַלַך:
- 55 But her brother and her mother said, "Let the maiden remain with us some ten days;* then you may go."
- ויָאמֵר אֵלַהֶם אַל־תאַחַרָוּ אתי וַיהוָה הִצַּלְיחַ דַּרַכִי שַׁלְחוֹנִי וִאַלְכָה לַאדֹנִי:
 - 56 He said to them, "Do not delay me, now that הוהי has made my errand successful. Give me leave that I may go to my master."

 - יַה: נַאָרָא לְנַעַרְ וָנַשֹאֵלָה אַת־פִּיה: 57 And they said, "Let us call the girl and ask for her reply."
- ַנִיקרְאָוּ לְרִבְקָהֹ נִיאמְרָוּ אֵלֶיהָ הֲתַלְכִי עִם־הָאַישׁ הַזָּה נִתְּאמֶר אֵלֶךְ:
 - They called Rebekah and said to her, "Will you go with this man*?" And she said, "I will."
- ַוִישַלְּחֵוּ אֵת־רִבִקָה אַחֹתָם וָאֵת־מֵנָקתָה וָאַת־עֶבֶד אַבַרָהָם וָאַת־אַנָשַיו:
 - So they sent off their sister Rebekah and her nurse along with Abraham's servant and his entourage.
 - וַיִּבָרְכִוּ אֶת־רִבְקָהֹ וַיַּאמְרוּ לָה אֲחֹתֵנוּ אָתְ הֲיִי לְאַלְפֶּי רְבָבֶה וְיִירְשׁ זַרְעַׂדָ אָת שַעַר שׂנִאַיו:
 - 60 And they blessed Rebekah and said to her, "O sister!May you growInto thousands of myriads;May your descendants seizeThe gates of their foes."
 - וַתְּקם רִבַּקה וַנַעַרתִיה וַתִּרכַבנָה על־הַגַּמַלִּים וַתַלְכַנָה אַחֵרֶי הַאַישׁ וַיִּקָח הַעָבֵד אֵת־רִבַקה וַיֵּלַךְ:
 - Then Rebekah and her maids arose, mounted the camels, and followed the man. So the servant took Rebekah and went his way.
 - 62 וִיצִחַלָּ בָּא מַבּוֹא בָּאֶר לַחַי רֹאַי וִהְוֹא יוֹשֵב בִּאֶרֵץ הַנַּגַב:
- Isaac had just come back from the vicinity of Beer-lahai-roi, for he was settled in the region of the Negeb.
 - וַיַּצֵא יִצְחָק לְשִׂוּחַ בַּשַּׂדֶה לִפְנָוֹת עָרֵב וַיִּשַׂא עֵינִיוֹ וַיַּרָא וִהְנָה גמַלִּים בַאִים:
 - And Isaac went out walking* in the field toward evening and, looking up, he saw camels approaching.
 - -64 וַתְשַא רַבַקָה אָת־עִינִיה וַתְרָא אָת־יִצַחַק וַתְפַּל מַעַל הַנְמַל:
 - Raising her eyes, Rebekah saw Isaac. She alighted from the camel

- מולו וַיָּאמֵר (בְּשִּׁבָה הַהַּלָּךָ בַּשַּׂבָה לְקרָאתֹּנוּ וַיִּאמֵר 65 and said to the servant, "Who is that man walking הַעבר הוא אַדני וַתקח הַצַעיף וַתתכַס:
 - in the field toward us?" And the servant said, "That is my master." So she took her veil and covered herself.

 - הברים אשר עשה: 66 The servant told Isaac all the things that he had done.
- וַיָבאָה יִצְחַלָּה הַאָּהֶלָה שַרָה אָמוֹ וַיִּקָח אָת־רַבקה וַתְהִי־לוֹ לאָשַה וַיָּאֶהַבָּה וַיִּנַחֵם יִצְחַק אַחֵרֵי אִמוֹ:
 - Isaac then brought her into the tent of his mother Sarah, and he took Rebekah as his wife. Isaac loved her, and thus found comfort after his mother's death.

25

- וַיְסֵף אַבַרָהָם וַיִּקָח אִשָה וּשִׁמָה קטוּרָה:
- Abraham took another wife, whose name was Keturah.
- וַתַּלַד לוֹ אַת־זִמִרָן וָאַת־יָקשׁן ואַת־מדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשׂבְּק ואת־שוח:
- She bore him Zimran, Jokshan, Medan, Midian, Ishbak, and Shuah.
- וּיָקשׁן יָלַד אַת־שֹבָא וִאַת־הִדָן וּבְנֵי דִדָּן הַיֵּוּ אַשׁוּרֵם וּלטוּשׁם ולאמים:
- Jokshan begot Sheba and Dedan. The descendants of Dedan were the Asshurim, the Letushim, and the Leummim.
- ובני מדיָן עִיפָה וַעָּפֶר וַחֲנֹךְ וַאֲבִידָע וִאֵלְדָעָה כַּל־אֵלֵה בִּנִי קטורה:
- The descendants of Midian were Ephah, Epher, Enoch,* Abida, and Eldaah. All these were descendants of Keturah.
- וַיָּתַן אַבַרָהַם אַת־כַל־אַשר־לו לִיצַחַק:
- Abraham willed all that he owned to Isaac;
- ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת נישלתם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל־אַרץ קדם:
- but to Abraham's sons by concubines Abraham gave gifts while he was still living, and he sent them away from his son Isaac eastward, to the land of the East.
- וְאַלֶּה יְמָי שׁנְי־חַיָּי אַבְרָהָם אֲשֵׁר־חַי מִאַת שַׁנַה וִשִּׂבִעִים שׁנַה
- This was the total span of Abraham's life: one hundred and seventy-five years.
- ויגוֹע ויַמַת אַברַהַם בשיבה טובה זַקן ושבע ויַאַסף אַל־עמיו:
- And Abraham breathed his last, dying at a good ripe age, old and contented; and he was gathered to his kin.*
- וַיקברו אתו יצחק וִישֹמֵעאל בַנָיו אֵל־מִעְרַת הַמַכפַלָּה אֵל־שׁבֵּה עפרן בן־צחר החתי אשר על־פני ממרא:
- His sons Isaac and Ishmael buried him in the cave of Machpelah, in the field of Ephron son of Zohar the Hittite, facing Mamre,
- הַשָּׂרָה אֲשֶׂר־קנָה אַבְרָהָם מֵאֶת בְּנֵי־חֵת שָׂמָה קַבְּר אַבְרָהָם וְשִׂרָה :אשתו
- the field that Abraham had bought from the Hittites; there Abraham was buried, and Sarah his wife.
- וֹיָתֹי אַחֲרֵי מַוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּגָוֹ וַיָּשֵׂב יִצְחָק עם־בַּאָר לַחַי רֹאִי:
- 11 After the death of Abraham, God blessed his son Isaac. And Isaac settled near Beer-lahai-roi.
- וְאָלֶה תֹלְדָת יִשְׂמָעָאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֵׂר יָלִּדָה הָגָר הַמִּצְרֵית שִׂפְחַת שָׁרָה לאַברָהָם:
- This is the line of Ishmael, Abraham's son, whom Hagar the Egyptian, Sarah's slave, bore to Abraham.

- וְאֵלֶה שִׁמְעָאל בְּשִׁמְתָם לְתוּלְדֹתְם בַּכְּר יִשִׁמְעָאל נְבִיֹת אוֹת בְּנָי יִשִּׁמְעָאל בְּשִׁמתִם לְתוּלְדֹתְם בִּכְר יִשִּׁמְעָאל נְבִיֹת 13 These are the names of the sons of Ishmael, by וקדר ואַדבאל ומבשם:
 - their names, in the order of their birth: Nebaioth, the first-born of Ishmael, Kedar, Adbeel, Mibsam,

 - ומשמע ודומה ומשא: 14 Mishma, Dumah, Massa,

 - נקדמה: יטור נפיש וקדמה 15 Hadad, Tema, Jetur, Naphish, and Kedmah.
- אַלֵה הַם בַנִי יִשִׁמְעָאל וִאָלֵה שׁמתֹם בַּחַצְרֵיהֶם וּבַטִירתָם שׁנֵים־עְשַׂר 16 These are the sons of Ishmael and these are their נשיאם לאמתם:
 - names by their villages and by their encampments: twelve chieftains of as many tribes.—
 - 17 וִאַלֵּה שִׂנֵי חַיָּי יִשִׂמְעֵאל מִאָת שַנָה וּשִׁלשִים שַנָה וִשָּבַע שַנִים וִיגָוָע וַלָּמָת וַיֵאַסֵף אֵל־עִמיו:
- These were the years of the life of Ishmael: one hundred and thirty-seven years; then he breathed his last and died, and was gathered to his kin.—
 - 18 וַיִּשׁכָנוֹ מַחֲוִילָה עָד־שוֹר אֲשֵׁר עָל־פַנֵי מַצְרִיָם בֹאֲכָה אֲשוֹרָה על־פני כל־אַחיו נפל:
- They dwelt from Havilah, by Shur, which is close to Egypt, all the way to Asshur; they camped alongside all their kin.